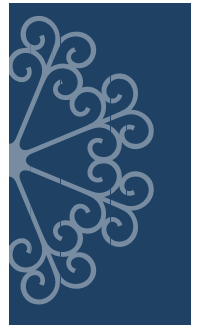

בית מזרחי

גיליון שבועי
לתלמידי, בוגרי
וידידי ישיבת מיר

327

פרשת במדבר

זמני כניסת ויציאת השבת

★

Ⓜ

ירושלים	18:59	20:16
בני ברק	19:14	20:18
ציריך	20:00	22:05
וינה	20:21	21:51
אנטוורפן	21:18	22:51
פריז	21:17	22:38

"הנה הפשטתם צורת הישיבה, וקלטתם רוח ורצון הישיבה, ובוה עשיתם לכם חבורה לילך בעקבות רוח הישיבה, ובכל מקום שאתם נמצאים לקחתם זאת כאילו להיות עם הישיבה בין כתלי הישיבה" (מין המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצוק"ל ממיר)

מתורת רבותינו

אוהב עמו ישראל לעד

וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו' (א, א). מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כל שעה (רש"י).

טובה ממש, הן כל אשר יש לו לאדם מאת ה' הוא, ואיך אפשר שלא להרגיש חיבה.

והעצה איך להגיע לדרגה זו. ראשית, אדם מחבב מה שיקר לו. והנה הקב"ה נתן לנו התוה"ק, מתנה גנוזה, ואם היינו חשים כמה יקרה מתנה זו, ומה רב שוויה, הרי ניגשים היינו ללימוד התורה בגישה שונה לגמרי: וכן תפילה, מתנה היא שהקב"ה מצפה לתפילתנו. ואם נרגיש כמה יקרה כל מילה של תפילה, נמנה כל תיבה כמונה מעות.

ולא לחינם פרשת במדבר לפני חג השבועות, אשר הוא "יום חתונתו", יום של אהבה, וצריך שיהא טיפה רגש, לא להיות כאבן וקוץ, ולהכיר כמה חסד ורחמים עושה הקב"ה עם כל אחד בהשגחתו הפרטית, ולא יחשוב כי הכל מגיע לו. ולהכיר יוקרתה של התוה"ק, ויוקרת מילים של תפילה, כמה חיבה צריך להרגיש אשר כל 'מילה' של תורה זו מתנה יקרה מכל דבר שבועולם.

שיחות הגרנ"צ

שח מרן ראש הישיבה הגרנ"צ פינקל זצ"ל:

מכאן רואים אנו, כמה חיבה ואהבה יש להקב"ה אלינו, עמו הנבחה הוא מונה אותנו כל שעה, כדרך המונה דבר החביב לו שוב ושוב אע"פ שידוע שלא טעה, כך יקרים וחביבים אנו אצל הקב"ה.

צריך לחזור על כך פעמים רבות, אסור לשכוח כמה אהבה יש להקב"ה אלינו. וכן כמה מוטל עלינו מדה כנגד מדה - להשיב לו אהבה וחיבה. ואם נרגיש מעט באהבת ה' אלינו יקל עלינו לעבדו כראוי. צריך האדם לתבונן כמה חסד עושה עמו הקב"ה בכך שיכול לדבר וללמוד ולהתפלל, והכל "מתוך חיבתו אלינו".

אמנם יראת ה' יותר קל להשיג, שהרי יש עונש, ומפחד הדין עובד את ה', אבל אהבה צריך להרגיש. ואם חברו מתייחס אליו ומטיב עמו הרי הוא אוהבו, ועל אחת כמה וכמה הקב"ה המטיב עמו יום יום, איך אפשר שלא לאהבו. אם רק מסתכלים ופותחים עיניים. ומי שאינו רואה החסד הרי הוא אכזר, וכפוי

ודגלו עלי אהבה

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים

לאמה. שאו את ראש כל עדת בני ישראל. (במדבר א, ב)

מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כל שעה. (רש"י)

המספר של כלל ישראל, חביב הוא המנין עד מאד, עד שלשם כך חשוב לדעת באיזה חודש ובאיזה יום נמנו וכמה היה מנינים, ולפיכך פירטה התורה את הכל.

ממשיך מרן המשגיח רבי חיים זאב ומאיר בנועם מוסריו, מכאן נבין ונלמד את עומק הענין כיצד נוכל אנחנו לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" באופן הראוי, ועד כמה מגיעה חיבתו של כל ישראל, הלא אמרו חז"ל (שיר השירים רבה ב, ד) שגם אותם שלא זכו ללמוד, אותו עם הארץ בשעה שקורא קריאת שמע ואומר "ואהבת לרעך כמוך", ומחמת בורותו היא מהפך ואומר "ואיבת" - מלשון איבה רח"ל, בכל זאת הקב"ה אומר "ודגלו עלי אהבה" - ודילוגו עלי אהבה", זהו השיר והשבח שהקב"ה אומר על הבור והריקן שבישראל. הרי לנו חיבתו של ישראל עד היכן היא מגעת.

הקשה מרן המשגיח הגה"צ רבי חיים זאב פינקל זצ"ל, מדוע ציוה הקב"ה למנות את ישראל ומה צורך יש במפקד זה, והרי הכל גלוי וידוע לפניו ית', וכמו שמצינו להלן במנין הלויים שהיה משה ניגש עד פתח האהל, ובת קול יוצאת מתוך האהל ומכריזה את מספר היונקים שהיו בו.

ועוד זאת יש לתמוה לשם מה פורט המספר המדויק של בני ישראל, "ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים" (פסוק מה), וכי לא היה די במספר כללי של שש מאות אלף, ומה החשיבות בידיעת המספר המדויק?

וביאה כנסת ישראל מתפארת ואומרת (שיר השירים ב, ד) "ודגלו עלי אהבה", שנמנו וחזרו ונמנו, וכל זה להורות חביבותם של ישראל לפני המקום, ואף כל יחיד ויחיד נקבע בתורה לדורות שנמנה הוא בכלל

דבר הישיבה

ולאחיו יאמר חזק

אחד היסודות הגדולים עליהם העמיד - מרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל - את הישיבה, היה רוח האחדות ואהבת רעים.

בנפשו היה שבני הישיבה יחיו באחוזה ואחדות. פעם אמר בשיחה בישיבה שהיה רוצה שבני הישיבה יכירו אחד את השני ויעזרו איש לרעהו ברוחניות וגשמיות, שלאחר כל תפילת שחרית יגש כל אחד לשני יברכו לשלום, וידרוש בשלומם, "איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק".

באחד הקמפים שהישיבה ערכה בימות הקיץ, ביקש רבינו לכבד בחור פלוני שיזמן בברכת המזון.

והסביר מדוע בחר בו, שכן קודם שם לב שכשחילקו דבר מאכל מסוים, בדרך כלל דרכו של עולם שכל אחד דואג להשיג לעצמו, אולם בחור זה, הסתובב ובדק שכולם קיבלו. הוא לא דאג רק לעצמו, אלא גם לזולתו - בחור כזה צריך לרומם!

שימת עין לטובה

ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם מן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל. (א, מה).

והנה כשם שמצינו שעין הרע גורמת מיתה, כמבואר בגמ' ב"מ (דף ק"ז ע"ב ע"ב) דרב עלה לבית הקברות ולחש על כל קבר וקבר להבין באיזו מיתה מת, ואמר תשעים ותשעה מתים בעין הרע ואחד בדרך ארץ. הרי כן הוא הדבר לאידך גיסא, ואדרבה מידה טובה מרובה, וזהו דברי הרמב"ן שעין טובה היא עצמה מציאות של ברכה אשר נותנת זכות וחיים.

משלחן רבי אליהו ברוך (עמ' צ"ח)

במספר שימונו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה, יבקשו עליהם רחמים ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים".

והיה מורינו הגאון **רבי אליהו ברוך פינקל** זצ"ל רגיל לומר, רואים אנו מדברי הרמב"ן הללו את חשיבות וענין שימת עין לטובה, ומלבד הברכה והתפילה שיש בכך, הרי עצם שימת העין לטובה נותנת זכות וחיים, וכלשון הכתוב (ירמיהו כז, ו) ושמתי עיני עליהם לטובה והשיבותים על הארץ הזאת וגו'.

הקשה הרמב"ן מה טעם מצוה זו של ידיעת מספר בני ישראל, ותיירץ וז"ל: "אולי להודיעם חסדו עליהם כי בשבעים נפש ירדו אבותיהם מצרימה ועתה הם כחול הים כך וכך בני עשרים וגו', וזהו שאמרו רבותינו מרוב חיבתם מונה אותם כל שעה".

עוד תירץ הרמב"ן וז"ל: "כי הבא לפני אב הנביאים [משה] ואחיו קדוש ה' [אהרן], והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בטוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות

אם אין דרך ארץ אין תורה

פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם כל זכר מן חודש ומעלה תפקדם. ויפקוד אותם משה על פי ה' כאשר צוה (ג, טו-טז).

שהתורה נדרשת בהן, ובכוחה לבאר את כוונת הציווי שיקיים רצון ה' כהלכה.

על זה נאמר "כי ישרים דרכי ה'", ובכלל מעלת הישרות הוא מה שאמרו חז"ל באבות (פ"ג מ"ז) "אם אין דרך ארץ אין תורה".

שיחות מוסר (עמ' כ; ת"כ)

אלא, הסיק מכאן מרן ראש הישיבה שה"ת **הגר"ח שמואלביץ** זצ"ל לימוד רב לקח, כיון שכך מחייבת מידת דרך ארץ, שימנע מכניסה לאהליהם, הרי ברור מאליו שכך הוא הציווי, וזהו רצון ה', שימנה אותם מחוץ לאהליהם. והראיה, שהתורה עצמה מעידה עליו שצדק בחשבוננו, וכיוון לרצון ה', שנאמר "ויפקוד אותם משה על פי ה' כאשר צוה", ממש כאשר צוה, ללא כל שינוי. שכן מידת דרך ארץ אף היא מן המידות

אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מניין יונקיהם, אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי. הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת - כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר על פי ה' (רש"י) מאחר שנצטוו משה רבינו מאת ה' למנות את כל הנפשות, כולל התינוקות, כיצד זה החליט על דעת עצמו לשנות מן הציווי, ואף שטעמו בצידו.

מבאר רבותינו

שיחה נפלאה ממרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל:

גודל מעלת מידת ה'סדר' בעבודת ה' ובחיי היום יום

הכנה לקבלת התורה - מידת ה'סדר'

ניכר במלחמתו עם היצר, ואינו נצרך בכל פעם לשבור את מידותיו כבתחילה. שהרי קבע עצמו בסדר בהיה, ומעתה הרי הוא מקיים כל דבר בעיתו ובזמנו ומייחד לכל מעשה את הזמן והמחשבה הדרושים לעשייתו. נמצא, שהעצה הטובה ביותר לשבירת המידות הרעות ולהתגברות על היצר הרע, היא ההקפדה על מידה זו של סדר נכון וקביעת כל דבר על מקומו וזמנו.

אין הנהגה זו מועילה לאדם בענינים שברוחניות בלבד, אלא בכל עניניו. אדם המקפיד להנהיג את אורחותיו בסדר ובדקדוק, זוכה להגיע לשלמות המעשה, וניכר לעין כל אם אדם זה הוא מאלו המקפידים על שמירת הסדר, או שהוא מאלו העושים את מעשיהם כלאחר יד.

מידת ה'סדר' - בהנהגת אומות העולם

מידת ה'סדר' אינה רק בבחינת "שומר" על הנהגת האדם, אלא היא הכרח לקיום כל אורחותיו, ולכל הנהגת העולם. כי הנה יראה למתבונן, כי כל טבע הבריאה בעולם מונהג בסדר ודיוק מופלא, ולו אחד מהברואים ישנה מסדר הנהגתו אפילו כחות השערה, העולם יחריב מייד. וכגון, החמה בזריחתה ושקיעתה, שהרי אם היא תזרח מוקדם או מאוחר יותר, אפילו ברגעים אחדים, ישפיע הדבר על כל מערכות הבריאה ויבוא חורבן נורא לעולם ח"ו, נמצא שהכל תלוי בהנהגה זו, ובלעדיה אין דבר היכול להתקיים.

ואכן אם נתבונן נראה, כי אומות העולם אשר מעלת ה'סדר' מוטבעת בתוכם, הגיעו להשגים גבוהים ביותר של התפתחות בתעשייה ושאר חכמות, באופן שהיטיב ביותר עם אנשי אותם המדינות. ויש בזה בכדי תביעה גדולה ביותר עלינו, שהרי אם מעלה זו פועלת גדולות ונצורות בדברים גשמיים < המשך

כפי שמצינו בדברי הגמרא (ערכין שם) במעשה ברבי יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגדא. אמר לו, בני חזור לאחוריק, שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים. הרי שהאיסור נאמר גם למסייע בלבד שלא ביטל את עבודתו הוא.

מידת ה'סדר' בעבודת השם - יסוד העליה

הרוחנית

ביאר בזה רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת תורה, מאמר סו), שלימדה אותנו התורה בפרשה זו, שההקפדה על הסדר בעבודת השם היא מיסודות העליה בדרכי התורה והיראה, ועל כן הפליגה התורה הק' באיסור שחל על כל לוי לעבוד עבודה אחרת מלבד עבודתו, או אף לסייע בידי תבירו לעבוד את עבודתו, וגדרה זאת בעונש מיתה המוטל על הלוי העובר על כך. אין זה אלא שמעלת הסדר אינה מעלה נרדפת לעבודת ה' בלבד, אלא היא הכרח ועיקר לעבודת האדם השואף להתעלות.

מידת ה'סדר' - כלי לשבירת המידות

ונראה, כי יש מעלה נוספת בהקפדה על מידת ה'סדר': הנה כידוע, שבירת המידות היא מהמלאכות הקשות ביותר הניצבות בפני האדם. אולם אדם שהגיע להשגה זו, רכש לעצמו את היכולת לשלוט במידותיו ולתקנם כל צרכו. אמנם האדם שעדיין לא זכה לקנות בקרבו מעלה זו, נצרך להיאבק במידותיו הרעות בכל פעם מחדש בכל פעולה מפעולותיו, וכבר שנינו (מכילתא יתרו, פרשה ב): "שכל ההתחלות קשות". והנה, אדם שכבר זכה לקנות בעצמו 'סדר' בעבודת השם, והוא מדקדק בקלות כבחמורות, פטר את עצמו מחלק

וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו לצבאות. והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות (א, נב-נג). דרש מרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל:

התורה הקדושה החמירה עד מאד בענין שמירת המקדש על ידי הלויים, והזהירה באזהרה חמורה על כניסת זרים לעבודת הלויים, עד שנאמה "ולא יהיה קצף", ופירש"י (שם): "ולא יהיה קצף - אם תעשה כמצותי לא יהיה קצף, ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף, כמו שמצינו במעשה קרח (במדבר יז, יא) 'כי יצא הקצף'". ויש להבין עומק חומר ענין זה של כניסת זרים בעבודת הלויים.

גם מפרטי ההלכה בענין זה ניכר גודל הדקדוק בעבודת הלויים, שלא יסור איש מעל משמרתו. בגמרא בערכין (יא, ב) דרשו את הכתוב (במדבר ג, לח): "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד וגו' והזר הקרב יומת". והקשתה הגמרא, מיהו הזר שעליו הזהירה התורה, אם מדובר על זר ממש - ישראל, הלא כבר הזהרנו בפרשה זו על איסור עבודת זה. ומפרשת הגמ' שהפסוק איירי באדם שהוא זר לאותה עבודה, וכגון בן לוי העובד עבודה אחת שאסור בעבודה אחרת, ומכאן למדו "משורר ששיער חייב מיתה". ויש להבין טעמו של דבר, הלא גם המשורר וגם השוער שניהם לויים וקדושתם שוה לאותם העבודות, ואם כן מה החומר הנורא בכך שהמשורר עבד את עבודת השוער, עד שיתחייב על כך במיתה.

ואין לומר שהשורר נענש משום ביטול מצות השירה שנצטווה בה, שהרי הוא נענש בעונש מיתה גם אם לא ביטל את עבודתו אלא שבנוסף סייע לשוער בעבודת פתיחת או סגירת השעה,

הגאון רבי שמואל פונדילר זצוק”ל הי”ד

משגיח בטעלז ומיר ורבה של ריטובה

נהרג עקה”ש - בשנת תש”א

במסירת שיעורים.

רבי שמואל נודע באותם ימים גם כפדגוג נפלא והילך בצורה יחידנית כדרכו של הסבא עם כל תלמיד ותלמיד כפי הראוי לו למזגו ואישיותו. כמו כן תבע מתלמידיו - הן בישיבת טלז והן בישיבת מיר - שיכבדו את צלם האלוקים שבהם הן בהופעתם החיצונית ובעיקר בדרכי הנהגתם ובהליכותיהם שחן המחשבה והחכמה היו נסוך עליהם והיה ניכר בכך שהם בני מלך, ורבי שמואל בעיקר שימש בכך דוגמא אישית לאות ומופת בעיני תלמידיו וכל רואיו, ומרגלא פומיה שהעיקר הראשון במוסר הוא לא להיות שוטה.

לאחר ששהה במיר שב טלז, ובעקבות תפוחות שעברה ישיבת טעלז בשנת תר”ע עזב רבי שמואל את משרתו החינוכית ועבר לכהן כרב העיירה ווערזן ולאחר מכן כרב בעיר מולדתו בערזין עד שנת תרפ”א. באותה תקופה גלתה ישיבת סלובדקה יחד עם הגרנ”צ למינסק הסמוכה לבערזין ורבי שמואל הגיע אליה מידי פעם ונודע גם אז כאישיות חינוכית בין התלמידים. כעבור מספר שנים נעתר לבקשת קהילת ריטובה והגיע לשמש כרבם בהמלצת רבו הגרנ”צ. רבי שמואל בדרכו המוסרית השפיע רבות ועמוקות על בני המקום, בדרשותיו שהיו לא כדרך האופיינית באותה תקופה בפלפול בהלכה ובאגדה, אלא ברעיונות מוסריים עמוקים בנויים לתלפיות, שיצרו מהפכה בלב השומעים. רבי שמואל נודע כבעל רגש עז ותפילותיו בעיקר בימים הנוראים הותירו חותם עז בלב בני הקהילה וגרמו להשפעה רבה עליהם, כך גם גישתו החינוכית בה התהלך עם כל אחד מבני קהילתו בדרכו המתאימה לו. רבי שמואל ייסד מוסדות חינוך בעיה בהם ישיבה לצעירים בשנת תרע”ד כשמייסדיה היו הרב ליפוביץ והרב שורין זצ”ל. רבי שמואל ביסס את הישיבה בשנים שאח”כ והיא נודעה כאחת הישיבות המעולות של אותה תקופה.

בשנת תרפ”ז עלה לבקר בא”י במטרה לבחון מספר משרות שיעלו בקנה אחד עם כל רצונו ואישיותו בעבודה המוסרית בה כה דבק וערג למצוא בה את עיקר ייעודו בחייו, אולם מכל התוכניות לא יצא דבר אל הפועל והוא שב לרבות בריטובה.

בשנת תש”א נספו הקלגסים הגרמניים לריטובה, כדרכם הטמאה חיפשו תחילה את חשובי הקהל, וכעבור ימים אחדים הובלו רבי שמואל פונדילר ומקורבו שוחט העיירה רבי אבא רבינוביץ אל היער הסמוך שם נורו לעיני המון גויים.

לאחר שהקהל התפזר גוי שהעריץ והוקיר מאוד את הרב, לא יכל לסבול את החרפה וקבר את גופותיהם הטהורות. נער צעיר שהיה עד למחזה נצר את הדבר בליבו, ובשנת תשנ”ג מסר מידע זה ליהודי שביקר במקום. כעבור שנה הועלו עצמותיהם הקדושות, ולאחר מסע הלוויה שיצא מישיבת פוניבז’ נטמנו בבית החיים שבמרומי הר הזיתים.

מורכב הרבה יותר שבא אל פתחו של רבי שמואל בשנת תרס”ו. ישיבת טלז הייתה אחת הישיבות הנודעות באותה תקופה, והיא נודעה גם כהיותה מבצר להתנגדות כנגד תנועת המוסר, אשר מפעם לפעם פרצו בה מחלוקות והתקוממיות כנגדה, ובעקבות כך נאלץ הגר”א גורדון זצ”ל, ראש הישיבה, להביא ולהחליף מידי פעם מנהלים ורוחניים לישיבה. כך בשנת תרס”ו פנה הגר”א גורדון לגרנ”צ וביקשו שייסע בידו למצוא מנהל רוחני מתאים שיבסס את מעמדה הרוחני של הישיבה. הגרנ”צ ראה ברבי שמואל את האדם המתאים ביותר למשימה כבדת משקל זו, ושלחו לשם ביחד עם קבוצת בחורים מובחרים מתלמידי הסבא:

מיד עם בואו לשם התקוממו כנגדו תלמידים שיתנגדו לשיטת המוסר, ורבי שמואל נחל הפרעות רבות בתחילת דרכו בישיבה. אולם הוא בנועם הליכותיו, חן שיצק בשפתותיו, בחכמתו ופקחותו הרבה, השתלט על המצב, יצר סדרים נאותים והישיבה עלתה על דרך המלך. אחת משיטותיו הייתה בדרכו של רבו המובהק, הגרנ”צ, והיא חילופי תלמידים. רבי שמואל שלח לסלובדקה כשישים בחורים מישיבת טלז שיקנו את דרך חכמת המוסר של הסבא, וכן הביא לטלז קבוצת בחורים מסלובדקה שיכניסו אווירה נאותה

רבי שמואל זצ”ל

בדרך הסבא בישיבה. אולם בעיקר רבי שמואל כבש את לבבות הבחורים בשיחותיו הבהירות והעמוקות, ברעיונותיו המופלאים אותם העביר לשומעי לקחו בכח הסברה נפלא, שנטעו בלב התלמידים רושם עז הן בעומק המחשבה והן בהשתלמות בדרכי העליה למעשה, כך הם נמשכו כאבן שואבת אחרי וקבלו את מרותו. בשנת תרס”ח היה מספר אירועים שגרמו לרבי שמואל לעבור לישיבת מיר לתקופה לא ארוכה, בנין הישיבה נהרף כליל בשריפה שפרצה בטעלז ומחלתו האנושה של הגה”צ רבי שלמה זלמן דולינסקי ששימש באותם ימים משגיח במיר רבי שמואל ניאות להחליפו במסירת הועדים ובני הישיבה קיבלוהו עליהם ושתו בצמא את דבריו ונועם שיחותיו בדרכו הייחודית. אחת מפעולותיו שפעל בישיבה היה צירוף מרה”י רבי אליעזר יהודה פינקל זצ”ל - חתנו של הגאב”ד רבי אליהו ברוך קמאי שהיה אז אברך צעיר לימים לסגל הישיבה והוא החל

רבי שמואל נולד בשנת תרל”ה בעיירה ברזין שבפלך מינסק בליטא. הוריו היו יהודים ישרים ותמימים, אביו היה בעל האיטליז של העיירה ומשפחתו התפרנסה ברווח. רבה של העיירה היה רבי אריה לייב ליפקין בנו של רבי ישראל סלנטר רבי ישראל שהיה הולך ובא בכל הארץ לאורכה ולרוחבה להעמיד ולבסס את הדת על תילה ברחבי העולם היהודי, השתמש פעמים כשליח בבנו רבה של ברזין, פעם כששלחו לשליחות ארוכה, טענו תושבי המקום בפני רבי ישראל שלמרות שהם מוכנים לכך אך העיירה צריכה רב בעת היעדרותו, רבי ישראל הסכים לטענתם ומילא את מקומו.

מרת פונדילר ניצלה זאת וניגשה עם בנה הפעוט לבקש ברכה מרבי ישראל, רבי ישראל נעתר לבקשתה והעתיך מברכותיו על ראש בנה שיגדל בתורה ויר”ש. הוריו השקיעו רבות בחינוכו ובבנם הקט ניכרו כישרונות נעלים לכן משהתבגר קימעא שלחו אותו ללמות בישיבת ”כנסת ישראל” שבסלובדקה, שנקראה כך ע”ש רבי ישראל סלנטר. הסבא מסלובדקה, רבי נתן צבי פינקל זצוק”ל, הבחין ברבי שמואל אישיות נעלית וקירבו אליו, ואף רבי שמואל ראה בסבא את רבו המובהק ואימץ את שיטתו המוסרית כדרך חייו. בעת המחלוקת סביב שיטת המוסר בה נאלץ לעזוב הסבא את בית המדרש הישן עם חברות תלמידים, נמנה

רבי שמואל עם אותם בחורים שהלכו אחרי הסבא ועמדו לימינו. לאחר שנים שהסתופף בצילו של הגרנ”צ המליץ לו רבו לנדוד לקעלם להשתלם בדרך המוסר הייחודית ולהתבשם מתורתו של הגרש”ז. בעת שהותו בקעלם נישא לבתו של רבי צבי שפיר סוחר אמיד תושב העיירה, והיה סמוך על שולחן חמיו לאחר החתונה. מזמן לזמן היה מגיע לתקופת מה לישיבה בסלובדקה להתבשם מתורתו של הסבא רבו המובהק, לאחר זמן הטיל עליו הגרנ”צ למסור ועדים לבחוריו הישיבה להדריכם בנתיב העבודה המוסרית והשתלמות בדרכי העלייה. כך יצא שמעו של רבי שמואל כאישיות רוחנית דגולה ועמוקה ומחנך מוסרי מובהק. בסלוצק נוסד סניף לישיבת סלובדקה בראשות הגרא”ז מלצר זצוק”ל ובשנת תרס”ב שלח הגרנ”צ את תלמידו רבי שמואל לשמש שם כמנהל רוחני. אמנם היה זה תפקיד חשוב אך הוא היווה כר הכנה לקראת תפקיד

רבע שעה של מנוחה, קפץ ממיטתו כנשוכך נחש תוך שהוא נאנח ואומר: 'אוי, כמה גדולה העצלות! אין זה אלא משום שגם בסדרי שנתו הקפיד על סדר רב, שלוש שעות בלילה, וחצי שעה ביום. אכן, גם מבני הישיבה היה תובע את חומרת מידה זו, והוא לא היה מוכן לשמוע אמתלא כלשהיא, מפי תלמיד שהיה מחסיר בלימוד אחד מסדרי הישיבה, ואפילו אם היה זה משום חול'.

הקפדה על מידת ה'סדר' – בכל פרט מחיי

האדם

בימי 'השבעה' על מרן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצ"ל סיפר, שעל אף שהוא לא היה חניך אסכולת קלם, אלא מתלמידי ישיבת נובהרדוק שחרתה על דגלה את תחושת הבוז לכל הבלי העולם הזה ובכלל זה גם את ביטול החומר; עד שלעיתים היו מתלמידיה שלבושים באורח מרושל, מכל מקום הטיב להקפיד על הנהגת מידת ה'סדר'. מנהגו היה כל פעם להתרחץ בזמן קבוע בדיוק, ואף באכילתו הקפיד על מידה זו. לא אחת היה נראה בעת הסעודה נוטל צנון גדול ופורסו בקפידה לפרוסות דקות, למרות שהדבר גדול לו זמן מרובה. לאחר מכן היה שופך מעט מלח מעל גבי צלחת, מעליה מניח את הצנון, מכסה הכל בצלחת נוספת ומנער את שתי הצלחות יחדיו על מנת שהצנון יתערבב עם המלח הטיב, ורק אז היה ניגש לאכול.

והנה לעומד מהצד ומתבונן, נראה הדבר כתמוה, הלא מרן ראש הישיבה הגר"ח זצ"ל היווה דמות מופת להתמדה רצופה בלימוד התורה, והיה ידוע כמי שחס על זמנו היקר, מדוע ראה לנכון להשקיע זמן כה רב בדבר פעוט ערך כמו צנון. נמצאנו למדים, שגודל חיוב ההקפדה במידת ה'סדר', אינו רק על הדברים העיקריים בחיי האדם, אלא על כל פרט ופרט מחיי האדם ולו הקטן ביותר, ויש בזה כדי תביעה על כל אחד ואחד מאיתנו.

הכנה לקבלת התורה – מידת ה'סדר'

אנו קרבים והולכים ליום קבלת התורה, אם נעמוד ונתבונן נראה, כי חובת ההקפדה על מידת ה'סדר' מוטלת עלינו בימים אלו ביתר שאת וביותר עוז. בקבלת התורה נאמר (שמות יט, ט): 'והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת'. איסור זה לא נאמר על כולם במידה שווה, וכפי שהביא רש"י (שם, כד) את דברי חז"ל: 'אתה מעתה, אתה מחייה לעצמך ואהרן מחייה לעצמך, והם מחייה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל הירסו את מצבם לעלות אל ה'' כל אחד היה יכול להתקרב לחר על פי מדרגתו הרוחנית. הרי שכל מעמד מתן תורה נעשה בהנהגת מידת ה'סדר', ומעתה בודאי ההקפדה על מידה זו היא חלק מההכנה הראויה לקבלת התורה.

העולה מן הדברים, שההקפדה על מידת ה'סדר' היא מיסודות ההתעלות הרוחנית של כל בן עליה החפץ להתקרב אל ה' ולהינות מזיו שכינתו, ולפיכך מה מאוד מוטל על כל אחד מאיתנו להנהיג מידה זו בכל סדר יומנו, להתפלל כל יום באותו המקום, ובאותה השעה, מלבד זאת שכבר הפליגו חז"ל במעלת תפילה זו ואמרו (ברכות ו, ב): 'כל הקובע מקום לתפלתו אליה אבירה בעזרו'. כמו כן להתחיל את סדרי הלימוד בשעה קבועה, לא לעסוק בדברים נוספים בשעת הלימוד - ואפילו בהבטה בעלמה. ובפרט, שעלינו לדעת שאין בהנהגת מידה זו ענין סגולי בלבד, אלא היא גם מועילה על פי דרכי הטבע, שכן אדם המסודר בכל אורחותיו יכול להשיג דרגה גבוהה יותר בידיעת התורה ובהבנתה, ואף כל אורחות הנהגותיו שונות לגמרי, הן בעניינים של בן אדם למקום והן בעניינים של בן אדם לחבירו. יעזור הקב"ה ויתן שנתחזק כולנו בעניינים אלו, ונזכה כולנו יחד לעובדו באמת.

שיחות הגרנ"צ

מקלם היתה להניח את כובעו על ראשו כראוי פעם אחת ביום בלבד, וליותר מכך לא היה נצרף, מפני שכובעו לא היה זה במשך כל היום, ולא כפי שדרך כל הבריות, להזיז את הכובע מעל ראשו אין ספור פעמים, פעם מאחורי הראש ופעם לצד ימין או שמאל...

עוד סיפר רבי ירוחם זצ"ל, כי הוא עצמו ירש את אחד מבגדיו של הסבא מקלם שלבשו במשך שלושים שנה. הבגד היה נראה כחדש, כביכול לא לבשוהו כלל. בדומה לזה מסופר על האלטער מסלבדוקא זיע"א, שחולצתו היתה תמיד נקיה ומצוחצחת, ללא שעלה עליה רב או לכלוך של זיעה וכדו; וכפי שסיפרה לי דודתי אחות סבתי ע"ה, שהיא זוכרת היטב, איך שבגדיו היו תמיד נקיים ומצוחצחים. והיינו משום שגם הוא - כחניך בית הת"ת של קלם, הקפיד מאוד על מידת ה'סדר' וממילא נהג בהקפדה על הנקיין שהוא דבר העולה מאיליו מכח הנהגה זו.

עוד סיפר רבי ירוחם זצ"ל, כי דרכו של הסבא מקלם היתה לא להטות את עיניו ולא להביט לצדדים, ואם היו רואים בקלם אדם מבית לצדדין שלא לצורך גדול היה זה חרפה גדולה. וכשהסבא עצמו היה צריך להביט לצדדין הוא היה מטה את כל גופו לצדדין בכדי להסתכל, ומעולם לא צידד את עיניו לבדו. ועל דרך זה חניך את תלמידיו, שלבסוף יצא שם הטוב לתהילה.

כמו כן, היה נהוג בתלמוד תורה: לאכול בשבת לפני קריאת התורה, ולאחר מכן הסבא זצ"ל היה אומר שיחה במשך כמה שעות רצופות, ואף אחד מהנוכחים לא מיהר ללכת. כן היה מנהגם שלא לנשק את ספר התורה בעת הוצאתו, משום שקדושתו רבה, ואין זה מן הראוי שבני אדם יניקו את ספר התורה. מידה זו היתה מאבני היסוד של קלם, כל מעשה - ולו הפעוט ביותר, נעשה מתוך מחשבה תחילה, על נחיצותו, ועל האופן שעליו להיעשות.

הוסיף רבי ירוחם זצ"ל וסיפה, כי כאשר הגיע לראשונה לבית התלמוד תורה של קלם, היה זה בשעת תפילת מעריב, שארכה כשעה שלימה. והנה, למרות שעז היה חשוק לראות את הסבא מקלם, הוא לא הרים את עיניו להסתכל בו, ולא זכה לראותו עד למחרת...

*

ידוע כי הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, הנהיג בישיבתו סדרי לימוד רצופים לאורך כל שעות היממה, כאשר תלמידי הישיבה נחלקו למשמרות משמרות, בעוד שמשמרת אחת ישנה, משמרת שניה לומדת, ולהיפך. משום שחשש שאילו יפסק קול לימוד התורה לרגע אחד, כל העולמות עלולים להיחרב תיכף ומיד, וכפי שכתב בנפש החיים (ש"ד, פ"א): 'כיון שהעולם לא נברא אלא בשביל התורה, וכל זמן שישיראל עוסקים בתורה העולם מתקיים וכו' ולכן אמרו בפי מעלות התורה, שכל העוסק בתורה לשמה נקרא רב, כי כביכול נעשה שותף ליוצר בראשית יתברך שמו, כיון שהוא המקיים עתה את כל העולמות בעסק תורתו, ובלתי זה היו חוזרים כולם לתוהו ובוהו'.

המשגיח רבינו ירוחם זצ"ל, רצה אף הוא להנהיג בישיבתו הנהגה זו, ואף אם לא לכלל הבחורים. לכל הפחות רצה לקיים משמרות משמרות של מנין בחורים. אך לא עשה זאת מחמת שני טעמים, האחת משום שלא קיבל את הנהגה זו מרבותיו, ואף שכן הנהיג הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל תלמידו המובהק של רבינו הגר"א זלה"ה, מכל מקום היתה זו הנהגה שהוא לא קיבלה מרבותיו. הטעם השני, משום שבכל ישיבה קיימים סדרי לימוד, והנהגה זו משבשת את סדרי הלימוד הנהוגים בישיבה. ואף שישנה מעלה גדולה מאוד בלימוד רצוף על פני כל שעות היממה, מכל מקום הנהגת מידת ה'סדר' בישיבה חשובה לאין ערוך, בשביל קיום התורה בעולם.

עוד מסופר על הסבא מקלם זצוק"ל, כי אירע פעם שבני ביתו בקשו ממנו שינוח מעט, והוא נעתר להם. אך לאחר

השייכים לבני אומות העולם, קל וחומר שהיא פועלת בכל עניי רוחניות, ובקיום תורה ומצוות. ואין לך דרך להגיע לשלמות וקנין נכון בעבודת ה', יותר מכך.

צא ולמד מהנעשה באומות העולם. כידוע, כי בארמון המלכות של מלכת אנגליה ישנם משמרות של חיילים הנקראים 'משמר המלכה'; אשר תפקידם לכבד את המלכה בטקסים ומצעדים וכו' לכבודה של מלכות. וידוע שאין בכך תועלת אמיתית לבני המדינה, מלבד כבודה של מלכות. והנה אחד מהדברים הבולטים ביותר בתפקיד החיילים, הוא הקפדה על סדר מופלג בכל תנועה ותנועה, עד כי נאסר עליהם לטובב את ראשם לשוא, ואפילו לצדד את מבטם ללא תכלית כלשהיא. ואם מצינו כגון זה במלכות של אומות העולם, על אחת כמה וכמה, מוטלת חובה עליו - בני התורה, המשמשים כחיילים בלגיונו של מלך, להיזהר ביותר ולהקפיד על סדר מדוקדק בכל עבודת ה', באשר הוא יסוד העליה לכל בן תורה.

ומסופר על המשגיח הגר"א לופיאן זצוק"ל, שבעת הילוכו ברחוב הביט נכוחו ולא הטה את ראשו לכאן או לכאן בשום פנים ואופן. פעם אחת נקבע לו תור לניתוח בעיניו, ורבי אלה זצ"ל שלא רצה לאחר הקדים ויצא אל תחנת האוטובוס עם כמה מתלמידיו על מנת להגיע בשעה היעודה. האוטובוס בושש מלהגיע וסבלנותם של התלמידים ושאר העומדים בתחנה, החלה לפקוע. מידי פעם הטו את ראשם בקוצר רוח והשקיפו אל הכיוון שממנו היה האוטובוס צריך להגיע. אך ר' אליה עמד כדרכו בלא לנוע כלל. אחר זמן רב, כנראה שפקעה גם סבלנותו של ר' אליה, ואף הוא הטה את ראשו לכיוון הגעת האוטובוס. מיד נזדעזע ומיהר ליישר את ראשו בפחד גדול, ואמר: 'בקלם הייתי מקבל מנה גדושה של תוכחה על הטיית הראש בזו שלא לצורך'. עד כדי כך, היתה גדולה ההקפדה על מידת הסדר והדקדוק בכל תנועה, עד כדי תנועה קטנה - אם אין בה צורך גמור.

ההכרח להקפיד על סדר

הוסיף רבי ירוחם זצ"ל לבאר בזה משמו של הסבא מקלם זצוק"ל, כי ההקפדה על הנהגת ה'סדר' אינה תוספת מעלה בלבד, אלא היא בבחינת 'שומר' על כל אורחות האדם. ומשל למה הדבר דומה, לאדם החורז מרגליות על החוט, העושה קשר בראש החוט ובסופו. אף כי ברור לכל שהמרגליות הם עיקר המחרוזת והקשר אינו אלא דבר טפל, מכל מקום אילו יתירו את הקשר, יפלו כל המרגליות ארצה ויאבדו, ונמצא שקשר זה הוא בבחינת 'שומר' על שלשלת מרגליות זו.

כך הוא ענינה של מידת ה'סדר'. אף שהיא לעצמה אינה אלא דבר טפל, מכל מקום היא בבחינת 'שומר' על כל הטוב שבעולם, וכל אורחות חיינו על אדם תלויים ועומדים בה. אדם לא יוכל להצליח אם לא יקום משנתו בזמן קבוע, יתפלל בזמן קבוע, יתחיל את סדר לימודו בזמן קבוע, ואף יפסקו מלימודו בזמן קבוע, וכפי שהיה אומר הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, שכשמגיעה השעה שאדם קבע לעצמו לגמור את סדר לימודו, עליו לפסוק אפילו בין תיבת 'אמר' לתיבת 'רבא', ולהניח את תיבת 'רבא' לסדר הלימוד הבא, עד כדי כך מגיעה חשיבותה של מידה זו, ואין לאדם לשנות את סדר הנהגתו אפילו אם ישמעו מסביבו ברקים ורעמים. וכבר ידוע, כי אף שהיה לסבא מקלם זצ"ל סדרי לימוד במשך שמונה שעות רצופות, הרי שבתום זמן הלימוד היה הוא מפסיק בדיוק באותו המקום שהיה אוהו, ואפילו אם זה היה באמצע ענין, כי ההקפדה על מידת ה'סדר' היא יסוד שמירת כל הנהגות האדם, ואורחותיו בעולם.

בית התלמוד תורה של קלם - אסכולת מידת

ה'סדר'

אכן, ביתלמוד תורה של קלם הנהיגה הקפדה יתירה על ענין מידת ה'סדר', וכפי שהביא רבי ירוחם ממרי זצ"ל לספר, שפעם אירע והעמידו את הכסא של הסבא מקלם זצ"ל שלא במקומו המדויק, והוא הקפיד על כך מאוד, כביכול היה זה המעלה של חילול שבת. עוד סיפר, כי דרכו של הסבא

